

Johann Sebastian Bach

A

56. kantáta / Cantata No. 56 "Ich will den Kreuzstab gerne tragen"

1. ARIA: Ich will den Kreuzstab gerne tragen	7'07"
2. RECITATIVO: Mein Wandel auf der Welt	2'03"
3. ARIA: Endlich, endlich wird mein Joch	6'49"
4. RECITATIVO AND ARIOSO: Ich stehe fertig	1'21"
5. CHORALE: Komm, o Tod	1'10"

B

82. kantáta / Cantata No. 82 "Ich habe genung"

1. ARIA: Ich habe genung	6'59"
2. RECITATIVO: Ich habe genung. Mein Trost ist nur allein	1'26"
3. ARIA: Schlummert ein, ihr matten Augen	8'50"
4. RECITATIVO: Mein Gott! wenn kömmt das schöne: Nun!	1'02"
5. ARIA: Ich freue mich auf meinen Tod	3'23"

Német nyelven · Sung in German

LÁSZLÓ POLGÁR

basszus / bass

Szombathelyi Énekegyüttes / Savaria Vocal Ensemble

Karigazgató / Chorus master: István Deáky

Capella Savaria

korhú hangszereken / on authentic instruments

Vezényel / Directed by

Pál Németh

Capella Savaria

Hegedű / Violins

János Sándor	M. Thir, 1788 Wien
Mihály Szili	Leeb, 1770 Pozsony (Pressburg)
István Balázs	c. 1700 Tirol
György Tarnai	Klotz, 1771 Mittenwald
Péter Lissauer	Ruggieri, 1712 Cremona
György Bognár	Leeb, 1780 Pozsony (Pressburg)
Imre Simkó	Hopff, 18. század / 18 th century

Mélyhegedű / Violas

Sándor Nagy	Ruggieri, 1697 Cremona
László Dabasi	Kheil, 1731 Gotha

Gordonka / Violoncello

Cseperke Falvay	c. 1680 Tirol
-----------------	---------------

Gordon / Double-bass

György Janzsó	Staufer, 1813 Wien
---------------	--------------------

Oboa / Oboes

KU EBBINGE	Pousele 1982; Stanesby nyomán / after Stanesby
László Hotzi (No. 56)	Earle 1983; Denner nyomán / after Denner

Oboa da caccia

József Erős (No. 56)	Rockobauer c. 1780 (A Magyar Nemzeti Múzeum tulajdona / from the Hungarian National Museum)
----------------------	---

Fagott / Bassoon

Imre Mohl	Seyfrit; Denner nyomán / after Denner
-----------	---------------------------------------

Orgona / Organ

Miklós Spányi	
---------------	--

a¹ = 415 Hz/cps

Notes in English and texts
Présentation en français et textes
Deutsche Notizen und Texte

Zenei rendező / Recording producer: András Székely
Hangmérnök / Balance engineer: István Berényi
Made in Hungary. © 1985 HUNGAROTON

E két Bach-kantáta – lényeges hasonlóságai miatt – egymás párdarabjának tekinthető; olyannyira, hogy már-már úgy érezzük: ugyanannak a költőművészi feladatnak a különböző megoldásairól, valamiféle *variánsokról* van szó. A két kantáta különböző ünnepekre íródott ugyan (a „Kreuzstab” a Szentháromság ünnepe utáni 19. vasárnapra, az „Ich habe genung” Mária tisztulásának ünnepére), mégis szorosan kapcsolódnak egymáshoz, nemcsak azért, mert mindkettő egyetlen énekes recitatívóit és áriáit váltogató, úgynevezett *szólókantáta* (nevezetesen basszuskantáta), sőt nem csupán hangnemi és szerkezeti hasonlóságuk révén, hanem mindenekelőtt azért, hogy a halál, közelebbről a hívó ember örömteli, sőt türelmetlen halálvágya áll a középpontjukban. Életről és halálról van szó ezekben a kantátákban; de míg a földi élet a gyötrelmek, vagy legalábbis a Megváltó iránti kielégítetlen, égető vágyakozás színtereként mutatkozik, a minden percben örömmel várt halál, a túlvilág a tökéletes boldogsággal válik egyenértékűvé. Emellett a lényegi azonosság mellett másodlagos jelentőségű különbség, hogy a két kantáta némiképp eltérő képrendszerrel érzékelteti ugyanazt a lelkiállapotot, s hogy az 56. kantátát négyszólamú korál, a 82.-et egy harmadik ária zárja le. Kantátáinknak még az utóélete is hasonló: mindkettő a műfaj legismertebb, legnépszerűbb darabjai közé tartozik Bach életművében.

A legegyszerűbb barokk szólókantáta-modell a recitativo-ária-recitativo-ária szerkezetet követi. Bach megfordítja ezt a sorrendet. Az áriával való kezdés lehetővé teszi, hogy – szokása szerint – „in medias res”, mottószerűen tömör és jelentős (az egész kompozíció gazdagságát és súlyát magába sűrítő és előlegező) gondolattal indítsa el a művet.

Az 56. kantáta esetében ez a gondolat egy nagy-szerűen felépített és csodálatosan kifejező moll-dal, melynek felfelé törő, a bővített szekundális következtében különlegesen erőteljes – és egyben fájdalmas – kezdete (szokás kereszt-motívumnak is nevezni) egy megannyi apró, lehajló sóhajmotívumon alapuló szakaszban folytatódik, így érzékeltetve mind a lélek elszántságát, mind pedig a földi élet, a keresztfa alig elviselhető terheit. Az ellentét már magának a kezdősornak a két kulcsszavában benne rejlik: *Ich will den Kreuzstab gerne tragen* (örömmel *akarom keresztet hordozni*). A jellegzetes témafej az oboákkal és altoboával kiegészített vonóskar minden szólamában vissza-visszatér. Kissé variálja e motívumokat az ária bizakodóbb hangú második szakasza; míg a visszatérő formájú ária központos részén szépséges harmóniáival, az addig folyondárszerű zenei szöveget mintegy félretelől, „mennyei” trioláival úgyszólván a lehetetlent valósítja meg: már itt, a földön megcsillantja a túlvilági boldogság fényeit (Da leg ich den Kummer auf einmal ins Grab, da wischt mir die Tränen mein Heiland selbst ab – síromba gondot-bajt leteszek, Üdvözítőm törli le könnyemet). A főrészt visszatérése azonban ismét megerősíti, hogy az ária elsősorban a földi élet terheit festi. Obligát szólócselló kíséri a következő recitatívót, mely újabb képet vetít elénk: a földi élet most kietlen hajóút, mely azután végül biztos kikötőbe, az égi birodalomba visz. A cselló hullámzás-motívuma a partraszállás említésének pillanatában abbamarad. A második szólóária már egy szót sem veszteget nyomorúságos földi életünkre; kulcsszava az *endlich* (végre) kezdőszó. Az obligát oboaszólam és az énekes szünni nem akaró örömjongása bachi mértékkel mérve is rendkívüli szépségű. A vágyódó lélek már-már elérkezettnek véli a nagy pillanatot; még „o gescheh' es heute noch” (ó, még ma történjék meg) felkiáltása is csupa bizakodás, nyoma sincs benne gyöttrő türelmetlenségnek.

A következő *accompagnato* recitativo is a készenlétről és a bizonyosságról szól. Azáltal, hogy második felében Bach – kissé variálva – felidézi az első ária csodálatos triolás középrészét, a formát kivételesen szervessé, a bizonyosság érzetét pedig viszszavonhatatlanná teszi. A kantátát a hajóútról és a Jézussal való találkozásról szóló, rövid korál zárja. Bach nemigen írt ennél egyszerűbbet és szívbemarkolóbbat.

A 82. kantáta az 56.-at követő évben, 1727-ben keletkezett. Apparátusa amezénál is szerényebb: a vonóskaron kívül egyetlen oboa szerepel csak a partitúrában, s zárókorál híján énekkarra sincs szükség. (A másik kantáta zárókoráljának helyén itt egy harmadik ária áll.)

A nyitótétel, melyben a szólóoboa kiemelt szerepet játszik, az 56. kantátában megismert, a Megváltóval való mielőbbi találkozás utáni vágyat (melyet amott minden külsőségességtől mentesen, a maga teljes

* „genung” – a Neumann-féle Textbuch és Alfred Dürr szerint.
** szó szerinti fordításban.

tisztaságában ábrázolt Bach) valami hallatlanul nemes *érmességgel* közelíti meg. A felfelé lépő, csaknem minden alkalommal díszítéssel tagolt kissextet ennek az érmességnek a „kézzelfogható” hordozója, és egyszersmind a kezdőgondolat variált alakjainak is – legtöbbször változatlan – magja. A tétel középrészé ezúttal inkább a főrészt variált folytatása, mintsem igazi kontrasztanyag. Feltűnő az ária különösen választékos harmonizálása.

Az első recitativo a türelmetlenségé: a címadó „Ich habe genung!” (van már elegendő) szavakkal kezdődik és végződik is. A recitativo közepén a rövid kis ariosóval kiemelt szavak is sűrűtő tartalmúak. A harmadik szám, az Esz-dúr ária (Schlummert ein, ihr matten Augen – álom, szállj fáradt szememre) ezúttal nemcsak matematikailag, hanem zeneileg is a kantáta középpontját alkotja. A mű mondanivalójának értelmében a halálba szenderedés a legeslegszebb álom, ezért az elhomályosuló, lezároló szemekről szóló szöveg Bachot gyönyörű, gyengéd altatózene írására készítette. Ehhez természetesen oboa nélküli vonóskar illik; a finoman, kidolgozottan megírt vonós szólamok így is szépséges, puha színeket hoznak létre. Nehéz elemezni e különlegesen ihletett tétel varázsát – csak utalunk arra, hogy az aszimmetrikus felépítésű, összetett, de mesterien kiegyensúlyozott kezdőgondolat hosszú lélegzete milyen nyugalmat, széles ívű formát kölcsönöz az áriának.

Az újabb rövid recitativo – a lényegét itt is kis ariosóval kiemelve – nem más, mint a világtól való búcsú. A záró ária már „odaátról” szól, csak örömet és ujjongást ismer – mindazonáltal kevésbé erőteljes zene, mint a kantáta másik két áriája. Az oboa rendesen az első hegedűszólamhoz csatlakozik, de helyenként – hangfestő szerepben – önállósul.

Malina János

POLGÁR LÁSZLÓ Liszt-díjas művész a Zeneművészeti Főiskolán végzett tanulmányai után, 1972-ben lett a Magyar Állami Operaház tagja. Számos nemzetközi verseny első helyezettje (Dvořák verseny 1971; Schumann-verseny 1974; Erkel-verseny, Budapest, 1975, a Magyar Rádió énekversenye, 1977; Ostende-i verseny 1977 és a Pavarotti-verseny, Philadelphia, 1981). Közben Bécsben, Hans Hotter tanítványaként is továbbképezte magát. Az 1980-as években a budapesti társulat egyik vezető basszistája. Jelentős szerepei: Osmin, Sarastro, Don Basilio, II. Fülöp, Gremin. Kiemelkedő sikere volt Budapesten a Don Giovanni 1982-es felújításán, Leporellóként és a Parsifal 1983-as felújításán, Gurnemanz szerepében. Rendszeresen vendégszerepel külföldön (például Brüsszelben, illetve a londoni Covent Garden színpadán; ez utóbbi helyütt Bellini Az alvajáró című operájában). Számos Hungaroton felvétele szerepelt (Balassa: Az ajtón kívül; Lendvay: A tisztesség tudó utcalány; Mozart: F-dúr mise, Vesperae K. 339; Petrovics: Bűn és bűnhődés; Händel: Atalanta). A párizsi operában Leporellót, Salzburgban a Varázsfuvola Sarastróját éneklte 1985-ben.

A CAPELLA SAVARIA 1980-ban alakult. Műsorukon 17–18. századi szerzők művei szerepelnek, melyeket a kor előadási elvei alapján kívánnak megszólaltatni. Ennek érdekében ebből az időből származó eredeti állapotú hangszereken, régi vonók másolataival játszanak, tanulmányozzák a barokk korszak hangszeres iskoláinak a játékmódrát, az artikulációt, a díszítést, – tágabb értelemben az egész kor hangzásvilágára – vonatkozó útmutatásait. 1984 óta a szombathelyi Savaria Múzeum Régizene Baráti Körének támogatásával működnek.

Hungaroton felvételeik:

Bach, Kávékantáta, Parasztkantáta
Barokk karácsony
Vivaldi koncertok (Jaap Schröderrel)
Händel: Atalanta

И. С. БАХ

Кантаты № 56 и № 82

ЛАСЛО ПОЛГАР – бас

»Савария« вокальный ансамбль Капелла Савария

на оригинальных инструментах

Дирижер: Паль Немет

На немецком языке